

Objavovanie hodnôt a zveľadovanie environmentu obcí Novohradu

Kostol v Divíne

Kaštieľ v Divíne

Divín a Halič

Väčšina Slovákov i návštevníkov Slovenska pozná Devín a jeho hrad v rámci Bratislavy, menej Divín a jeho obdobnú dominantu v okrese Lučenec. Túto navštevujú najmä rekreanti od blízkej Ružinskej vodnej nádrže, pričom sa nestačia čudovať nad zmenami environmentu obce. Konkuruje jej len neďaleká obec Halič, ktorej názov si viacerí pletú s habsburským Holíčom na Záhorí (susednú obec Praha si však nikto nezamieňa so stavebnou Prahou, s ktorou má vrelý družobný styk). V prípade obce Halič ide o bývalé, skoro zabudnuté, okresné mestečko v Uhorsku so soľným skladoom/úradom a prvou manufaktúrou (1767), ale aj s prvým parným strojom v priemyselnej výrobe na Slovensku (1832). Obec, ktorá sa perspektívne urbanisticky spojí so Starou Haličou a s príjemnou „chalupárskou“ podhorskou obcou Lupoč, po vybudovaní cyklistického (korčuliarskeho) chodníka, už bude môcť onedlho tvoriť rekreačné zázemie Lučenčanov.

Obe tieto obce, Halič a Divín, sa konečne po určitom období prebudili z dlhoročného spánku a za pomerne krátku dobu výrazne skrášlili svoje námestia a systematicky začali budovať aj novú environmentálnu infraštruktúru ako základný predpoklad vybavenosti

Zrúcanina hradu Divín

sídli, spokojnosti občanov s vidieckym životným prostredím a rastúceho počtu návštevníkov v rámci rozvoja cestovného ruchu.

Zveľadovanie vidieckeho environmentu

Kým sa konečne v Haliči obnovuje šesťbaštový zámok (od r. 1612 namiesto zničeného hradu so 68,5 m hlbokou studňou), v Divíne v hodine dvanástej začali z fondov Európskej únie rekonštruovať renesančný kaštieľ Zichyovcov; zároveň z prostriedkov Ministerstva kultúry SR v rokoch 2012 – 2013 realizovať aj archeologický výskum na hrade z 12. – 13. storočia, ktorého ruiny už ohrozujú bezpečnosť jeho obdivovateľov. V oboch obciach patria k dominantám vynovené dvojvežové kostoly a v Haliči aj zrekonštruovaná bývalá synagóga, dnes ako evanjelický kostol medzi vežičkami na tóre/pentateuchu s krížom. Kým starosta obce Halič dal vynoviť školu, s pomocou Environmentálneho fondu vybudovať čistiareň odpadových vôd, zo zdrojov EÚ kanalizačnú sieť, v rámci Programu obnovy dediny v gescii SAŽP štýlovo upravovať verejné studne (ukážka na obálke Enviromagazínu č. 1/2009) a chystá sa na opravu unikátnej Forgáčovskej kaplnky (1843) na cintoríne neďaleko hrobu spisovateľky Hany Ponickej, starosta

Obnova Haličského zámku

Vynovené námestie v Divíne

Evanjelický kostol v obnovennej synagóge v Haliči

Prekrytie nádvorja Haličského zámku

Divina v spolupráci s riaditeľom Osvetového strediska správy kultúrnych pamiatok v Divíne Františkom Radingerom usilovne pracujú nielen pod hradom, ale aj na ňom.

Objav jaskyne pod Divínskym hradom

František Radinger ako vedúci jaskyniarskej skupiny sa dokonca od 13. júla 2013 môže pochváliť objavom jaskyne pod hradom Divín ako súčasťou Tuhárskeho krasu, známeho ďalšími jaskyňami (Mara, Medvedia, Morháčova jaskyňa, Balvanová jaskyňa...) a ružovým mramorom. Speleológovia do tejto jaskyne prenikli z priekopy na dolnom hrade, ktorá sa podozrivo nezanášala hlinou. V roku 2012 ju vyčistili a v hĺbke 7 m narazili na otvor po podzemnom priestore rozlohy cca 9 x 9 m. Sústredili sa na malý sedemcentimetrový otvor, ktorý rozšírili na priechod cez sedemmetrovú priepasť, ústiacu do stometrovej jaskyne s kvapľovou výzdobou. Časť z nej bola síce poškodená, zrejme otrasmi pri vyhodení hradu do povetria cisárskymi vojskami v roku 1683, no hodnotu objavu to neznižuje. Speleológovia predpokladajú v hĺbkovom rozpätí 40 m aj ďalšie poschodia jaskyne a podzemný vodný tok, takže výskum bude pokračovať a verme, že úspešne.

Gotický kostol sv. Juraja v Starej Haliči

Rozvojový potenciál a perspektíva

Kým v Divíne už uvažujú po ukončení archeologického a speleologického výskumu s úpravou celého hradného areálu, v Haliči čaká na rozsiahlu obnovu značne zdevastovaný zámokový park s už močaristým rybníkom, v ktorom sa ešte v druhej

polovici minulého storočia po vyčistení a sprístupnení z prostriedkov rezortu kultúry dalo plávať a člnkovať. V zlom stave ostáva aj dom, v ktorom žil, tvoril a mal od roku 1884 lekárne významný uhorský a európsky maliar Teodor Csontváry – Kostka (1853 – 1919), donedávna na Slovensku skoro zabudnutý predstaviteľ symbolizmu a naivujúceho magického realizmu, ktorého uznával aj Pablo Picasso (dnes má galériu v maďarskom meste Pécs ako lokalite svetového kultúrneho dedičstva).

Na racionálne využitie čaká aj uzavretá veľká budova bývalej manufaktúry a základnej školy (dnes v súkromnom vlastníctve s ideálnou možnosťou využitia ako sociálne zariadenie) v susedstve s možnosťou vytvorenia pešej zóny z námestia, predkostolia a celého podzámčia do novej štvrti s modernou školou, poliklinikou, športovým areálom a pekárňou.

Žiaľ, Nemcami na sklonku vojny úplne zničený podzámokový Forgáčovský kaštieľ, už neobnoví nik. Snáď o nejaký čas v týchto dvoch novohradských obciach, po stáročia spojených cez malebnú Tuhársku dolinu s ešte stále meandrujúcim zarybneným Tuhárskym potokom s rakmi, tečúcim popri nedávnom vynovenom starohaličskom gotickom kostolíku sv. Juraja (1270) s freskami a pozoruhodnou drevenou zvonnicou (na obálke Enviromagazínu č. 6/2006), zriadia aj miestne vlastivedné múzeá, resp. múzejné expozície, ktoré pripomenú ich históriu a upozornia na zachované a udržiavané hodnoty kultúrneho a prírodného dedičstva malebného vidieckeho životného prostredia Novohradu, a tým aj Banskobystrického kraja, Slovenska a strednej Európy.

RNDr. Jozef Klinda

Jaskyňa pod Divínskym hradom – objav v roku 2013

Vidiecka galéria na plote obecného úradu v Haliči s reprodukciami T. Csontváryho – Kostku

Foto: Jozef Klinda